

УДК: 81'22:81'42

Парахневич А.О.

Викладач НТУУ «Київський Політехнічний Інститут ім. Ігоря Сікорського»,
Кафедра англійської мови технічного спрямування №1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ

Протягом останніх десятиліть найбільш перспективні наукові напрями досліджень виникають на стику різних сфер пізнання. Одним з таких напрямів стала політична метафорологія, що сформувалась на перетині політичної лінгвістики та теорії метафори. Наближення цих двох напрямів зумовлене як бурхливим розвитком досліджень, присвячених політичній комунікації, так і у результаті переосмислення самого явища метафоризації, новим розумінням її ролі в організації ментальних процесів та мовної картини світу [3, с.48]. Виникнення політичної метафорології – один з засобів виявлення новітніх тенденцій в лінгвістиці.

Функціонування метафори в політичному тексті доволі складний феномен, тому не дивно, що як об'єкт політична метафора розглядається з різних методологічних позицій і в різних дисциплінах.

Політична метафора та когнітивна лінгвістика

Когнітивна лінгвістика – сучасний напрям, в центрі уваги якого знаходиться мова, що розглядається як загальний когнітивний механізм. Основою когнітивної теорії метафори є припущення, що метафора – це феномен не лінгвістичний, а ментальний: мовний рівень відображає процеси мислення.

Метафори в мові – це не засіб прикрашання думок, а лише поверхнєве відображення концепцій, що структурують сприйняття, мислення та діяльність людини та закладених у понятійній системі мислення. Основою явища

метафоризації є процес взаємодії структурами знань двох концептуальних доменів – сфери-джерела та сфери-мети. У результаті метафоричної проекції зі сфери-джерела до сфери-мети, елементи першої сфери структурують менш зрозумілі концепції в останній. Саме це і є сутністю когнітивної метафори.

У когнівістиці метафора визначається як основна ментальна операція, що об'єднує дві поняттєві сфери, як засіб пізнання, структурування і пояснення світу. Перспективи застосування когнітивних метафор у політичному дискурсі були запропоновані зарубіжними вченими Дж. Лакоффом та М. Джонсоном [3, с. 7-10]. На сучасному етапі дослідження політичної метафори вчених особливо цікавлять два типи взаємодії метафоричних виразів та свідомості людини:

- З одного боку, свідомість (а інколи й підсвідомість) людини визначає метафори, виходячи з цього аналіз метафор – це аналіз концептуальних структур, які людина звикла розрізняти та сприймати.

- Разом з тим, прагматичний потенціал метафор свідомо використовується у політичному тексті задля перетворення вже існуючої концептуальної картини світу реципієнта, тобто метафори визначають чи змінюють світогляд людини.

Згідно з цим розподілом можна зазначити, що перший аспект має безпосереднє відношення до стертих метафор, які сприймаються реципієнтом як звичайні лексичні одиниці та мають мінімальний вплив; другий аспект – до яскравих, новоутворених та образних метафор, що здатні здійснювати величезний вплив на людину [2, с.10].

Когнітивна метафора має подвійну природу функціонування: з одного боку вона є важливим інструментом в процесі пізнання світу, створення гіпотетичних припущень, відображення реальності, з іншого ж – під час буквального сприйняття метафори, вона може виявитися логічною помилкою, чи не бути в певній мірі зрозумілою реципієнту повідомлення [3, с.126].

Сучасні розробки когнітивної теорії метафори викликані необхідністю вивчення практичного мовлення і тих сфер, що звернені до мислення, пізнання та свідомості, до концептуальних систем, способів функціонування метафоричних моделей як особливого виду «дискурсивних практик» [2, с.5-6]. Йдеться про створення «емпіричного підґрунтя» метафори, тобто узагальненого досвіду взаємодії людини з навколишнім світом – зі світом об'єктів та соціумом [3, с.43].

Резюмуючи суть, можна стверджувати, що в нас час найпродуктивнішою є теорія концептуальної метафори, яка напряду відображає зв'язок між свідомістю людини та метафоричним уявленням світу, а не тільки представляє метафору як засіб прикрашання мови, чи поповнення її словникового складу.

Дослідження політичної метафори у когнітивно-дискурсивній парадигмі

При когнітивному дослідженні концептуальної метафори увага науковця спрямована на метафоричній моделі як ментальному феномені. Крім того, дослідники, спираючись на концептуальний підхід прагнуть виявити взаємозв'язки між метафорами і факторами, які впливають на їх появу та необхідність вживання у тексті [3, с.170-178]. В межах когнітивно-дискурсивного підходу можна виділити наступні напрямки дослідження метафори у політичних текстах:

1. Дослідження метафор використання яких є характерним у певний політичний період.

Якщо за початкового періоду становлення когнітивного підходу до вивчення політичної метафори основна увага науковців приділялась перевірці теорії концептуальної метафори на прикладі аналізу окремих метафор та невеликих проміжків часу, то в 90-х роках, коли ця теорія отримує широкого визнання та застосування, в наукових публікаціях з'являються узагальнені дослідження, що спираються на певний період використання тих чи інших метафор [2, с.38].

2. Дослідження метафор, що пов'язані з певною воєнною кампанією.

Ціла серія наукових публікацій присвячена метафорам, що застосовувались у дискурсі війни, яку США та її союзники вели проти Іраку. Яскравим прикладом є публікація зарубіжного дослідника Дж. Лакоффа «Metaphor and War. The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf». У процесі дослідження науковець виділяє провідні метафоричні моделі, що як засуджують, так і виправдовують дії американців та їх супротивників [2, с.39]. Крім того, ще до початку військових дій Дж. Лакофф проаналізував метафори, що актуалізуються у політичному дискурсі США в цілому.

3. Дослідження метафор, що пов'язані з тим чи іншим політичним процесом.

Ціла низка публікацій як у західній, так і в російській лінгвістиці присвячена вчиненню метафор, що пов'язані з певним політичним процесом, що описують певні політичні процеси та явища. У цій групі публікацій визначне місце займають дослідження метафор, що пов'язані з певною виборчою кампанією [2, с.40-41]. З точки зору цього підходу, дослідники звертаються до вивчення специфічних рис метафоричного уявлення політичної дійсності.

4. Дослідження метафор, що відображають певну політичну позицію.

У цій групі досліджень слушно зазначити, що дослідники звертаються до аналізу метафори у передвиборних промовах кандидатів у президенти, оскільки останні вважають за необхідне повідомити своїм виборцям чим їхня політична позиція відрізняється від решти, який політичний курс буде обрано у разі перемоги тощо. В цьому випадку використання метафори у промові робить її емоційно-забарвленою, допомагає правильно аргументувати свою позицію, а також привертає більшу увагу широкого загалу [2, с.41-42]

5. Дослідження специфічних рис метафор, які застосовують окремі політичні лідери.

Беручи до уваги величезний прагматичний потенціал метафор, їх здатність змінювати поняттєву сферу індивіда та впливати на поведінку широкого загалу,

зацікавленість дослідників у вивченні концептуальної метафори, що використовується у політичних промовах, є цілком зрозумілою. У цій групі досліджень варті уваги спроби знайти практичне підтвердження тому, як метафори впливають на свідомість людей і в певній мірі спонукають соціум до прийняття певних політичних рішень [2, с.42].

6. Зіставний аналіз політичних метафор.

Зіставний аналіз метафоричних конструкцій, виокремлених з політичних промов певних політиків, допомагають чіткіше диференціювати схожі та відмінні риси в мовленні політиків, випадкове та закономірне використання метафор у промовах. Зіставні дослідження метафоричного світосприйняття дозволяють глибше проникнути у менталітет певного народу, зіставити загальнолюдські настрої і ті, що властиві лише окремим політичним дискурсам [2, с.42-43].

Беручи до уваги усю відмінність вищезазначених та розглянутих підходів, слід зазначити, що когнітивно-дискурсивна парадигма об'єднує дослідження для яких, з одного боку, є характерним розуміння метафори як феномену мислення, що відіграє неабияку роль в процесі осмислення, усвідомлення та перетворення політичної картини світу, а з іншого – прагнення до урахування специфіки дискурсивних факторів, що детермінують використання тих чи інших метафоричних моделей.

Список використаної літератури:

1. *Арутюнова Н.Д.* Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой / ред. Н. Д. Арутюнова и М. А. Журина. – М.: Прогресс, 1990. – 512с.

2. *Будаев Э.В.* Когнитивно-дискурсивный анализ метафоры в политической коммуникации / Э.В. Будаев, А.П. Чудинов // Политическая лингвистика. – ГОУ ВПО Урал. гос. пед. университет. – Екатеринбург, 2008. – № 26. – С. 37–47.

3. *Чудинов А.П.* Очерки по современной политической метафорологии: Монография / Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2013. – 176с.